

Wsparcie rodziny zastępczej i umieszczonego w niej dziecka w kontekście współpracy przedstawicieli służb społecznych

dr Magdalena Arczewska

Instytut Stosowanych Nauk Społecznych

RODZINNA PIECZA ZASTĘPCZA W PERSPEKTYWIE XXI WIEKU

- SZANSE, ZAGROŻENIA, WSPARCIE

Wrocław, 11 kwietnia 2018r.

Przebieg badania

- Badania zrealizowano w okresie wrzesień – listopad 2015 roku. W toku badania zrealizowano łącznie 80 wywiadów, w tym 77 indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz 3 wywiady telefoniczne z przedstawicielami służb społecznych – zawodów pomocowych: sędziami rodzinnymi (15 wywiadów), kuratorami zawodowymi (13 wywiadów), asystentami rodziny (14 wywiadów), pracownikami socjalnymi (15 wywiadów), przedstawicielami organizacji pozarządowych działających na rzecz dziecka i rodziny (24 wywiady). W ramach grupy respondentów reprezentujących organizacje pozarządowe dokonano dodatkowego podziału na organizacje o profilu animacyjnym oraz organizacje sprofilowane.

Pytania badawcze

Realizacja badania miała w założeniu przynieść odpowiedź na dwa kluczowe pytania badawcze:

- *Jak pojęcie „dobra dziecka” definiują przedstawiciele służb społecznych działających na rzecz dziecka i rodziny w środowisku lokalnym?*
- *Jak przebiega współpraca służb społecznych w środowisku lokalnym na rzecz ochrony dobra dziecka?*

Wnioski z badań prezentują kontekst współpracy służb społecznych, problemy występujące w tym zakresie oraz wyzwania stojące przed systemami – pomocy społecznej i wymiaru sprawiedliwości.

Współpraca z przedstawicielami innych instytucji i podmiotów

Sędziowie rodzinni

- Dobra współpraca pomiędzy instytucjami opiera się na współpracy konkretnych osób;
- Kluczowe znaczenie współpracy z kuratorem, opartej na zaufaniu;
- Pozytywna ocena współpracy z biegłymi; negatywna ocena okresu oczekiwania na ich opinie;
- Pozytywna ocena działania asystentów rodziny i efektywności ich pracy z rodziną;
- Dostrzeganie pozytywnych aspektów współpracy kuratorów sądowych i asystentów rodziny;
- Jednoznacznie negatywna ocena współpracy ze szkołami i kadrami pedagogicznymi;
- Niska świadomość zakresu działalności statutowej organizacji społecznych; brak wiedzy o lokalnie działających organizacjach.

Kuratorzy rodzinni

- Dobra współpraca pomiędzy instytucjami opiera się na współpracy konkretnych osób;
- Kluczowe znaczenie współpracy z kuratorem, opartej na zaufaniu;
- Najszersze kontakty i rozeznanie oferty w środowisku lokalnym;
- Efektywność współpracy zależy od czynników osobowościowych oraz zaufania do partnerów reprezentujących inne instytucje;
- Partnerskie relacje z przedstawicielami innych instytucji i służb, oparte na wymianie informacji;
- Negatywna ocena sytuacji, w których sąd wydaje orzeczenie niezgodne z wnioskami kuratora dotyczącymi sytuacji umieszczenia dziecka poza rodziną;
- Zróżnicowane opinie dotyczące współpracy z pracownikami socjalnymi, warunkowane osobistymi doświadczeniami;
- Pozytywna ocena współpracy z asystentami, obserwowana pozytywna zmiana jakości pracy asystentów od momentu powołania asystentury;
- Pozytywna ocena współpracy ze szkołami;
- Bardzo pozytywna ocena współpracy z Policją

Pracownicy socjalni

- Kluczowe znaczenie osobistych relacji z konkretnymi osobami;
- Pozytywna ocena aktywności asystenta; jego częsta obecność w środowisku daje wgląd w sytuację rodziny i identyfikację jej problemów;
- Łatwiejsze organizowanie współpracy w dużych miastach, gdzie działają organizacje społeczne i dostępne są różnego rodzaju sprofilowane usługi;
- Najbardziej harmonijnie i ściśle układa się współpraca z kuratorami rodzinnymi;
- Problemem jest brak komunikacji i skoordynowania działań prowadzonych na rzecz rodziny na poziomie lokalnym;
- Negatywna ocena współpracy ze szkołami i sądami rodzinnymi.

Asystenci rodziny

- Znaczenie osobistych relacji z konkretnymi osobami; współpraca z przedstawicielami wielu różnych instytucji; praca asystenta spotyka się ze zrozumieniem i wsparciem innych służb;
- Kluczowa współpraca z pracownikami socjalnymi;
- Brak wyraźnego podziału kompetencji pomiędzy pracownikiem socjalnym a asystentem rodziny;
- Problemem jest brak komunikacji i skoordynowania działań prowadzonych na rzecz rodziny na poziomie lokalnym;
- Poczucie bycia gorszą kategorią pracowników;
- Najbardziej harmonijnie i ściśle układa się współpraca z kuratorami rodzinnymi;
- Negatywna ocena współpracy ze szkołami i sądami rodzinnymi.

Przedstawiciele sprofilowanych organizacji społecznych

- Kluczowe znaczenie osobistych relacji z konkretnymi osobami;
- Współpracę z wieloma partnerami z uwagi na szerokie spectrum działania organizacji;
- Ważnym partnerem są inne organizacje społeczne;
- Lokalne sieciowanie organizacji społecznych przynosi korzyści zarówno dla organizacji, jak i dla osób korzystających z ich usług;
- Pozytywna ocena zmian zachodzących we współpracy z administracją publiczną na przestrzeni ostatnich lat;
- Problem braku środków publicznych na realizowanie wielu zadań i świadczenie usług dla osób i rodzin wymagających wsparcia;
- Negatywna ocena współpracy z sądem rodzinnym; jakość współpracy zależy od nastawienia konkretnego sędziego;
- Negatywna ocena współpracy ze szkołami.

Przedstawiciele animacyjnych organizacji społecznych

- Kluczowe znaczenie osobistych relacji z konkretnymi osobami;
- Bliska współpraca z instytucjami pomocy społecznej oraz samorządami odpowiedzialnymi za finansowanie zlecanych zadań publicznych;
- Współpraca bywa wymuszona przez przepisy prawa;
- Współpraca z innymi organizacjami;
- Istotna rola wsparcia wolontariuszy, co jest konieczne do realizowania zadań statutowych;
- Współpraca układa się lepiej w mniejszych ośrodkach, gdzie znaczenie mają także osobiste relacje i powiązania

**Czynniki sprzyjające pracy przedstawicieli
danego środowiska zawodowego na rzecz
dobra dziecka**

Sędziowie rodzinni

- znaczenie doświadczenia zawodowego i życiowego pomocnego dla oceny materiału dowodowego i wydania orzeczenia,
- dostępność narzędzi określonych przez prawo,
- wsparcie biegłych specjalistów,
- otwartość na współpracę z przedstawicielami innych instytucji i służb,
- odpowiednie predyspozycje osobowościowe, m.in.: umiejętność słuchania innych, pokora wobec ludzi i ich problemów, cierpliwość, szacunek dla innych osób).

Kuratorzy rodzinni

- wiedza pozaprawna, doświadczenie zawodowe i życiowe,
- odpowiednie predyspozycje osobowościowe, m.in.: umiejętność słuchania innych, pokora wobec ludzi i ich problemów, cierpliwość, szacunek dla innych osób, umiejętność zdystansowania się do sytuacji.
- dostępność narzędzi określonych przez prawo,
- otwartość na współpracę z przedstawicielami innych instytucji i służb,
- osobiste kontakty z przedstawicielami innych instytucji i służb sprzyjają współpracy (jest to łatwiejsze w małych miastach i na wsi),
- dostępność oferty organizacji społecznych,
- szersza oferta usług dodatkowych dla klientów w dużych miastach,
- lepsze rozpoznanie problemów w małych miastach i na wsi (bliższe relacje międzyludzkie, nikt nie jest anonimowy).

Pracownicy socjalni

- bliska współpraca z asystentem rodziny,
- otwartość na współpracę z przedstawicielami innych instytucji i służb,
- dostępność oferty organizacji społecznych,
- szersza oferta usług dodatkowych dla klientów w dużych miastach,
- lepsze rozpoznanie problemów w małych miastach i na wsi (bliższe relacje międzyludzkie, nikt nie jest anonimowy).

Asystenci rodziny

- otwartość rodziny na współpracę z asystentem rodziny i jej gotowość do skorzystania z pomocy (zbudowanie relacji na zaufaniu),
- otwartość na współpracę z przedstawicielami innych instytucji i służb,
- współpraca międzyinstytucjonalna przebiega łatwiej w małych miastach i na wsi.

Przedstawiciele sprofilowanych organizacji społecznych

- odformalizowanie procedur i ograniczenie biurokracji w organizacjach społecznych,
- możliwość skupienia się na działalności mającej na celu pomoc i wsparcie dla beneficjentów,
- możliwość wyjścia poza schematy działania występujące w instytucjach publicznych,
- znaczenie misji.
- niezależność, elastyczność i poczucie sprawczości w podejmowanych działaniach,
- osobiste kontakty z przedstawicielami innych instytucji i służb sprzyjają współpracy (jest to łatwiejsze w małych miastach i na wsi).

Przedstawiciele animacyjnych organizacji społecznych

- odformalizowanie procedur i ograniczenie biurokracji w organizacjach społecznych,
- znaczenie misji,
- niezależność, elastyczność i poczucie sprawczości w podejmowanych działaniach,
- osobiste kontakty z przedstawicielami innych instytucji i służb sprzyjają współpracy (jest to łatwiejsze w małych miastach i na wsi),
- możliwość realizacji celów statutowych w oparciu o niewielkie środki lub bez wsparcia finansowego.
- wsparcie działalności przez wolontariuszy.

Zestawienie sieci ekwiwalentów pojęcia „dobra dziecka”

Kategoria		S	K	PS	A	OP	OA	ogółem LB	ogółem %
Prawne zabezpieczenie interesów dziecka	LB	39	34	55	26	14	3	171	
	%	23	20	32	15	8	2		39
Zaspokajanie potrzeb	LB	45	10	29	6	11	2	103	
	%	44	10	27	6	11	2		23
Prawo do kontaktów z bliską osobą	LB	36	6	11	0	12	2	67	
	%	54	9	16	0	18	3		16
Emocje i więzi	LB	15	3	15	8	17	4	62	
	%	24	5	24	14	27	6		14
Pełnienie funkcji ochronnej	LB	5	1	5	3	4	0	18	
	%	28	5	28	17	22	0		4
Powrót do środowiska rodzinnego	LB	0	5	8	4	0	0	17	
	%	0	29	48	23	0	0		4
ogółem		140	59	123	47	76	11	438	100

Zestawienie sieci opozycji pojęcia „dobra dziecka”

Kategoria		S	K	PS	A	OP	OA	ogółem LB	ogółem %
Niezaspokojenie potrzeb dziecka	LB	51	37	151	57	22	15	333	
	%	15	11	45	17	7	4		42
Przemoc	LB	22	21	26	20	39	5	133	
	%	16	16	20	15	29	4		17
Uzależnienie rodzica/opiekuna	LB	5	21	51	34	8	5	124	
	%	4	17	41	27	7	4		16
Brak kontaktu z osobą bliską	LB	33	12	8	8	7	1	69	
	%	48	17	11	11	10	1		9
Nieodpowiednie traktowanie	LB	10	22	10	13	10	0	65	
	%	15	34	15	20	15	0		8
Brak stabilizacji	LB	13	4	4	2	6	2	31	
	%	42	13	13	6	20	6		4
Procedura prawna	LB	13	1	2	0	1	0	17	
	%	76	6	12	0	6	0		2
Kwestionowanie orzeczenia sądu	LB	0	3	12	0	2	0	17	
	%	0	18	71	0	12	0		2
ogółem		147	121	264	134	95	28	789	100

MAGDALENA ARCZEWSKA jest socjolożką i prawniczką, pracuje jako adiunkt w Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego. Specjalizuje się w badaniach dotyczących polityki społecznej oraz współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi na szczeblu rządowym i samorządowym, opublikowała blisko sto artykułów naukowych w zakresie tej tematyki. Jest członkinią Zarządu Stowarzyszenia Sędziów Rodzinnych w Polsce oraz Komitetu Generalnego Międzynarodowego Stowarzyszenia Sędziów Rodzinnych i Nietetnich.

Praca dr Magdaleny Arczewskiej jest bardzo obszerną monografią naukową, w której po raz pierwszy poruszone zostało tak szeroko i wnikliwie zagadnienie „dobra dziecka” w świadomości przedstawicieli kilku środowisk związanych w swej działalności zawodowej ze sprawami życiowymi dziecka. To niewątpliwie pierwsza w Polsce a jednocześnie niezwykle ważna monografia poruszająca w tak szerokim ujęciu „dobro dziecka” z perspektywy kilku dyscyplin naukowych, głównie zaś z dwóch - prawa i socjologii. Monografia ta ma wysokie walory naukowe, jest pracą pionierską, świadczy o głębokim zaangażowaniu autorki oraz o jej dojrzałym i poważnym stosunku do badań empirycznych. Bogactwo treści dowodzi, że pracę tę napisała korzystając z przemyślanej koncepcji i oparła ją na kompetentnie dobranych źródłach. Książka może być adresowana do bardzo szerokiego kręgu odbiorców profesjonalnie zajmujących się rodziną traktowaną jako przedmiot pracy socjalnej oraz jako przedmiot badań socjologicznych i socjopedagogicznych.

Z recenzji dr hab. Anny Michalskiej, prof. UAM

ISBN 978-83-7688-462-2

www.nomos.pl

Magdalena Arczewska

DOBRO DZIECKA jako przedmiot troski społecznej

Magdalena Arczewska

DOBRO DZIECKA

jako przedmiot troski społecznej

NOMOS

Dziękuję za uwagę! Zapraszam do kontaktu!

magdalena.arczewska@uw.edu.pl